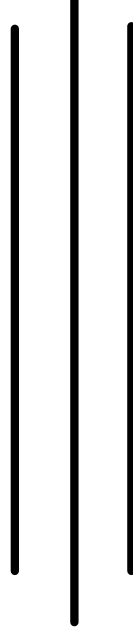

२०६७ चैत्र ९ गते बुधवारका दिन
माननीय उपप्रधानमन्त्री तथा ऊर्जामन्त्री श्री भरतमोहन अधिकारीले
वर्तमान ऊर्जा संकटको समाधानका सम्बन्धमा व्यवस्थापिका-संसदसमक्ष
प्रस्तुत

सरकारको धारणा र भावी कार्यक्रमसम्बन्धी
सार्वजनिक जानकारी वक्तव्य

नेपाल सरकार
ऊर्जा मन्त्रालय
सिंहदरवार, काठमाण्डौ

२०६७ चैत्र ९ गते बुधवारका दिन
माननीय उपप्रधानमन्त्री तथा ऊर्जामन्त्री श्री भरतमोहन अधिकारीले
वर्तमान ऊर्जा संकटको समाधानका सम्बन्धमा व्यवस्थापिका-संसद्समक्ष

प्रस्तुत

सरकारको धारणा र भावी कार्यक्रमसम्बन्धी

सार्वजनिक जानकारी वक्तव्य

सम्माननीय सभामुख महोदय,

- १) नवगठित सरकारको उपप्रधानमन्त्रीका साथै अर्थ, वाणिज्य तथा आपूर्ति, सिंचाई र ऊर्जा मन्त्रीका हैसियतले मुलुकमा विद्यमान ऊर्जाको संकट र यसको समाधानका विषयमा यस सम्मानित व्यवस्थापिका संसदमा सरकारको धारणा र भावी कार्यक्रम बारे जानकारी दिन सम्माननीय सभामुखज्यूबाट प्राप्त विशेष समयको लागि हार्दिक आभार प्रकट गर्न चाहन्छु ।
- २) वर्तमान सरकार गठन भएपछि सम्माननीय प्रधानमन्त्री श्री भलनाथ खनालज्यूले मुलुकमा विद्यमान ऊर्जा संकट निवारणका लागि विशेष चासो राखी सरकारी पदाधिकारी, विज्ञ तथा निजी क्षेत्रका सरोकारवाला व्यक्तिहरूसँग गंभीर छलफल गर्नु भएको र वहाँकै पहलमा एउटा कार्यदल समेत गठन भई काम गरिरहेको जानकारी गराउन चाहन्छु । प्रस्तुत सन्दर्भमा सम्माननीय प्रधानमन्त्रीज्यूको सल्लाह र निर्देशनमा तयार पारेको ऊर्जा संकट निवारणसम्बन्धी सरकारको धारणा र भावी कार्यक्रमलाई २०६७ चैत्र ८ गते बसेको मन्त्रिपरिषद्को बैठकले स्विकृत गरेको हुँदा आज म यस सम्मानित सदनमा उक्त निर्णय बारे जानकारी दिन उपस्थित भएको छु ।
- ३) जलविद्युत्को प्रचुर संभावना भएर पनि हाल नेपालमा वर्षायाममा ६९२ मेगावाट र हिउँदयाममा ३९३ मेगावाट विद्युत् उत्पादन भइरहेको छ । सामान्य अवस्थाको मागलाई मात्रै गणना गर्दा पनि वर्षायाममा १६८ मेगावाट र हिउँदयाममा ५८८ मेगावाट विद्युत् आपूर्तिको कमी भइरहेको छ ।
- ४) जनताको विकासप्रतिको उच्च आकांक्षा, ग्रामिण विद्युतीकरणको विस्तार, विद्युतीय उपकरणहरूको बढ्दो प्रयोग लगायत सबै प्रकारका नयाँ प्रविधि र

संरचना सञ्चालनको प्रारम्भ मै विद्युत् शक्ति चाहिने हुँदा यसको माग दिनहुँ वृद्धि हुँदै गएको सत्य घाम जत्तिकै छर्लङ्ग छ ।

- ५) ऊर्जा आपूर्तिको बढ्दो अल्पताले गर्दा एकातिर अर्थतन्त्रलाई अपेक्षितरूपमा औद्योगिकीकरणतर्फ रूपान्तरण गर्न सकिएको छैन भने अर्कोतिर रोजगारीका अवसरहरू बढ्नुको सट्टा संकुचित हुँदै गएको महसुस गरिएको छ ।
- ६) हाल राज्य संयन्त्र, राजनैतिक दलहरू, विभिन्न संघ संस्था र प्रत्येक व्यक्तिसमेत वर्तमान ऊर्जा संकटबाट मुक्त हुने उपायको खोजीमा छौं । ऊर्जा संकटको विद्यमान अवस्थालाई तत्कालै नजितामूलकढंगले सम्बोधन नगर्ने हो भने लोडसेडिङको जटिल स्थितिले भविष्यमा मुलुकमा थप विकराल परिस्थिति उत्पन्न हुनेछ ।
- ७) यस स्थितिमा नेपाल सरकारले मुलुकको विद्यमान ऊर्जा संकटलाई मनन गरी 'ऊर्जा संकटकाल' घोषणा गरेको छ, जसको अवधि आगामी साढे चार वर्षको हुनेछ । यस ऊर्जा संकटकालमा यस सम्बन्धी कामहरूलाई शिघ्रातिशिघ्र अगाडि वढाउन र आवश्यक समन्वय गर्न तीन सदस्यीय एक अधिकारसम्पन्न ऊर्जा संकट निवारण आयोग गठन गरिनेछ । यस अवधिमा मुलुकभित्र न्यूनतम रूपमा पनि दुई हजार पाँच सय मेगावाट विद्युत् आपूर्तिको व्यवस्था मिलाइनेछ । सरकारको यस्तो प्रतिवद्धता पूरा गर्न मैले आवश्यक स्रोत र साधनको व्यवस्था मिलाएको कुरासमेत यस सम्मानित सदनमा जानकारी गराउन चाहन्छु ।

सम्माननीय सभामुख महोदय,

८) उपरोक्त तथ्य र सत्यलाई गंभीर रूपमा चिन्तन एवं मनन् गरी वर्तमान सरकारले ऊर्जा संकट समाधान गर्न तयार पारेको विस्तृत कार्ययोजना अनुसार विद्युत् आपूर्ति वढाएर लोडसेडिङ कम गर्ने योजना निम्नानुसार रहेका छन् ।

(क) बोलेर मात्रै केही हुनेवाला छैन, गरेर देखाउनु पर्छ भन्ने मेरो पहिलेदेखिको मान्यता हो । यसर्थ, आगामी एक वर्षभित्र कम्तिमा हालको अवस्थाभन्दा लोडसेडिङको अवधि दैनिक चार घण्टाले घटाउने संकल्प पूरा गर्न दुहवीको ३९ मेगावाटको मल्टिफ्यूल, हेटौडाको १४ मेगावाटको डिजेल प्लान्ट र विराटनगर जुट मिलमा रहेको ६ मेगावाटको कोइला र डिजेलमा आधारित थर्मल प्लान्टलाई युद्धस्तरमा मर्मत कार्य सम्पन्न गरी ५९ मेगावाटले विद्युत् आपूर्ति वृद्धि गरिनेछ ।

(ख) हाल सञ्चालनमा रहेका विद्युत् गृहहरूमा केही प्राविधिक पक्ष सुधार गरेमा वा केही पक्षमा स्तरोन्नति गरेमा थप विद्युत् शक्ति उत्पादन गर्न सकिने हुन्छ । यसका लागि हाल सञ्चालनमा रहेको नेपाल विद्युत् प्राधिकरण र निजी क्षेत्रको स्वामित्वमा रहेका विद्युत् गृहहरूलाई क्यू - ४० मा परिणत गर्न अनुमति दिइनेछ । यो काम २ वर्षभित्र पूरा गरिनेछ । नयाँ परियोजनाहरूलाई संभाव्यताको आधारमा क्यू २० सम्मको पनि डिजाइन अनुमति दिइने छ । यसबाट २५ देखि ५० मेगावाटसम्म जलविद्युत् थप हुन सक्ने अनुमान छ । यसरी बढी जलविद्युत् उत्पादन गर्न सहयोगीको

भूमिका निर्वाह गर्ने इन्जिनियर लगायतका प्राविधिक जनशक्तिलाई राज्यले निजहरूको योगदानको मूल्यांकन गरी पुरस्कार तथा प्रशंसापत्र दिनेछ ।

(ग) हाल प्राविधिक र गैरकानुनी गरी कुल उत्पादनको भण्डै २६ प्रतिशत विद्युत् चुहावट भइरहेको छ । यसलाई आगामी ६ महिनाभित्र २० प्रतिशतमा झार्नेछ । यसका निमित्त :

- प्राविधिक चुहावट नियन्त्रणको कार्य युद्धस्तरमा सुरुवात गरिनेछ ।
- विद्युत् चुहावट गर्न पल्केका व्यक्ति वा संस्था र यस काममा मिलोमतो गर्ने कर्मचारीलाई सेवाबाट बर्खास्तसम्मको कारवाही गरी चुहावट भएको ऊर्जा वापतको रकम समेत असुल उपर गरिनेछ ।
- विद्युत् खपतमा चुहावटको शंका भएका घर, व्यापारिक प्रतिष्ठान, उद्योग, होटल लगायतका निकायमा नियमित रूपमा छड्के जाँच गर्ने र विशेष प्रकारको डिजिटल मिटर राख्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
- विद्युत् चुहावट भइरहेको सूचना दिने व्यक्तिलाई त्यसबाट असुली भएको रकमको २५% पुरस्कार स्वरूप दिइनेछ ।
- कुनै गाउँ वा टोलले सामूहिक रूपमा मिलेर विद्युत् चुहावट गरेको भरपर्दो सूचना प्राप्त भएमा कम्तिमा ३ महिनाको लागि उक्त गाउँ वा टोललाई विद्युत् सेवाबाट वञ्चित गरिनेछ र

चुहावटमा संलग्न नाइके र मतियारहरूलाई कानुनी कारवाही गरिनेछ ।

यसरी विद्युत् चुहावटलाई सम्भव भएसम्मको उपायद्वारा नियन्त्रण गर्दा वर्तमान अवस्थामा करिब १० देखि १५ मेगावाटसम्म विद्युत् उत्पादन बढे सरह प्राप्त हुने विश्वास लिएको छु ।

(घ) विद्युत् खपतलाई मितव्ययी तुल्याउन सि.एफ.एल. चिमको व्यापक उपयोग गर्न आम विद्युत्का उपभोक्तालाई उत्प्रेरित गरिनेछ । यसका लागि सि.एफ.एल. चिमको हाल कायम रहेको १५ प्रतिशतको भन्सार महसुल दरलाई १ प्रतिशतमा झार्नेछ । यसबाट करिब ५ मेगावाट विद्युत् उत्पादन भए सरहको स्थिति सिर्जना हुनेछ ।

(ङ) मैले माथि विभिन्न बुँदामा व्यक्त गरेअनुसार केही विद्युत् गृहहरूको मर्मत र चुहावट नियन्त्रणबाट उपलब्ध हुने अतिरिक्त विद्युत् उत्पादनको अलावा हाल निर्माणाधिन १४ मेगावाटको कुलेखानी तेश्रो लगायतका आयोजनाहरू सम्पन्न गरी अवको एक वर्षभित्र अर्को थप करिब ५० मेगावाट थप जलविद्युत् उत्पादन हुनेछ ।

यसरी भइरहेका विद्युत् गृहहरूको मर्मत र तिनको क्षमता अभिवृद्धि गरेर, चुहावट नियन्त्रण एवं मितव्ययी उपयोग गरेर तथा नयाँ जलविद्युत् आयोजनाबाट विद्युत् उत्पादन गरेर आगामी १ वर्षको अवधिमा करिब १ सय ५० देखि २ सय मेगावाटसम्म विद्युत् शक्ति थप गरिनेछ ।

सम्माननीय सभामुख महोदय,

९) अब म विद्युत् शक्ति थप गर्ने आयोजनाहरूलाई सरकारले आगामी दिनमा कसरी अघि बढाउने छ भन्ने सरकारी दृष्टिकोण प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छु ।

(क) ४५६ मेगावाटको माथिल्लो तामाकोसी, ३० मेगावाटको चमेलिया, ६० मेगावाटको त्रिशुली ३ए, ३२ मेगावाटको राहुघाट, १२७ मेगावाटको माथिल्लो सेती जलाशययुक्त आयोजना, १०० मेगावाटको इन्द्रावती जलाशययुक्त आयोजना, १५ मेगावाटको माथिल्लो सान्जेन, ४३ मेगावाटको सान्जेन, १०० मेगावाटको रसुवागढी, ४० मेगावाटको माथिल्लो त्रिशुली वि, १०२ मेगावाटको मध्यभोटेकोसी लगायतका जलविद्युत् योजनाहरू कुनैको सर्वेक्षण सम्पन्न भएको, कसैको विद्युत् खरिद सम्झौता (पिपिए) भएको र कुनै निर्माणाधिन अवस्थामा रहेकोले यिनीहरूको निर्माणकार्यमा तदारुकता अपनाइनेछ । यसैगरी, प्रत्येक विकास क्षेत्रमा घटिमा एउटा जलाशययुक्त योजना निर्माण गर्ने लक्ष्य लिएर पश्चिम सेती, माथिल्लो सेती, नौस्यालगाड, बुढीगण्डकी, दूधकोसी र तमोर आदि जलविद्युत् आयोजनालाई सरकारको तर्फबाट विशेष प्राथमिकता प्रदान गरी निर्माण सम्पन्न गरिनेछ ।

(ख) पश्चिम सेती जलविद्युत् आयोजनाबाट उत्पादित विद्युत देशभित्रै खपत गर्ने गरी निर्माण कार्य अगाडि बढाइनेछ । यस आयोजना निर्माणका लागि इच्छुक मित्रराष्ट्र र अन्य विकास साझेदारहरूको

परामर्शमा विश्वका ख्याति प्राप्त कम्पनीलाई नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्ले वार्ताका आधारमा लाइसेन्स उपलब्ध गराउने निर्णय गर्नेछ ।

- (ग) नेपाललाई सहयोग गर्ने मित्रराष्ट्र र बहूपक्षीय सहयोग उपलब्ध गराउने संस्थाको कमी छैन । यसर्थ, यस ऊर्जा संकटकालभित्र निर्माण सम्पन्न गर्ने गरी पाँचै विकास क्षेत्रमा कम्तिमा सय सय मेगावाटका पाँचवटा जलविद्युत् आयोजना 'टर्न की' आधारमा निर्माण सम्पन्न गर्न नेपाल सरकारले मित्रराष्ट्र र बहूपक्षीय दातृ निकायहरूसँग सहयोगको पहललाई तिव्र पारिनेछ ।
- (घ) वर्तमान लोडसेडिङको विकराल स्थितिबाट आमजनतालाई न्यूनतम त्राण दिन अबको साढे चार वर्षको अवधिभित्र २ हजार ५ सय मेगावाट बराबरको विद्युत् शक्ति उत्पादन गर्नु हाम्रो वाध्यात्मक स्थिति हो । यसलाई सुनिश्चित गर्न हालकै गति र कार्यप्रक्रियाबाट सम्भव हुने नदेखिकाले पश्चिम सेती, अपर सेती (दमौली सेती), बुढी गण्डकी, त्रिशुली, नौस्यालगाड, दूधकोसी, मोदी ए, राहुघाट जस्ता जलविद्युत् आयोजनाका हकमा मित्रराष्ट्र भारत, चीन, संयुक्त राज्य अमेरिका, जापान, नर्वे, ब्राजिल, स्विट्जरल्याण्ड, जर्मनी, क्यानाडा, अष्ट्रेलिया, अर्मेनिया, दक्षिण कोरिया लगायतका मुलुकमा विद्युत् उत्पादनका क्षेत्रमा ख्याती आर्जन गरेका विश्वसनीय कम्पनीहरूसँग वार्ता गरी ती जलविद्युत् आयोजनाको निर्माण गर्ने इजाजत पत्र सोभै नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्ले निर्णय गरी प्रदान गरिने व्यवस्था गरिनेछ ।

- (ड) निजी क्षेत्रबाट कोइला र डिजेलका थर्मल प्लान्ट निर्माण गर्न सार्वजनिक रूपमा प्रस्ताव आवाहन गरिनेछ । यसै ऊर्जा संकटकालभित्र सञ्चालनमा ल्याउन सक्ने प्रस्तावलाई अधिकारसम्पन्न आयोगले स्वीकार गर्नेछ । यस्तो प्रस्तावमा विद्युत् खरिद सम्झौता (पिपिए) को दरभाउ प्रस्तावकर्ता र आयोगले छलफल गरी तय गरे बमोजिम हुनेछ ।
- (च) जियो थर्मलको संभावनाको अध्ययन गरिनेछ र त्यस्तो संभावनालाई सदुपयोग गर्न अधिकतम प्रयास गरिनेछ ।

सम्माननीय सभामुख महोदय,

- १०) अब म मुलुकलाई ऊर्जा संकटबाट मुक्ति दिलाउन वर्तमान सरकारले अधिसारेका केही बैकल्पिक ऊर्जा विकाससम्बन्धी कार्ययोजनाहरू प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छु ।
- (क) सिंहदरवार, मन्त्री निवास, वीरअस्पताल र त्रिभुवन विश्वविद्यालय लगायतका सरकारी र सार्वजनिक निकायमा आगामी नौ महिनाभित्रमा सौर्य ऊर्जाबाट विद्युत् आपूर्ति गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- (ख) काठमाण्डौ उपत्यकाका तीनैवटा सहर काठमाण्डौ, ललितपुर र भक्तपुरका मुख्य मुख्य सडकमा सौर्य ऊर्जाबाट बत्ती बाल्ने व्यवस्था आगामी १ वर्षभित्र मिलाइनेछ । यसका निमित्त नेपाल सरकारले नगरपालिका र गाउँ विकास समितिसँग लागत सहभागिताका आधारमा अनुदान उपलब्ध गराउनेछ ।

(ग) सौर्य ऊर्जाको प्रवर्द्धनका लागि आवश्यक पर्ने उपकरणहरू, सोलार प्यानल र व्याट्रीमा लाग्ने भन्सार पूरै माफी दिईनेछ ।

सौर्य ऊर्जाद्वारा ग्रीडको विद्युत खपत कम गर्न ग्रामीण तथा शहरी क्षेत्रमा सोलार प्यानल जडान गर्न प्रति परिवार रु. १०,०००/- (दश हजार) अनुदान दिने व्यवस्था गरिने छ ।

यसरी सौर्य शक्तिबाट ऊर्जा प्राप्त गरी उपयोग गर्दा हाललाई करिब ५ देखि १० मेगावाट बराबरको विद्युत् शक्ति बचत हुने देखिन्छ ।

(घ) बैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्रको स्तरोन्नति गरी बैकल्पिक ऊर्जा उत्पादनको कार्यक्रमलाई तिब्रता दिइनेछ ।

(ङ) मुलुकका विभिन्न सहरमा रहेका औद्योगिक क्षेत्र र औद्योगिक नगरीहरूबाट निस्कने फोहोर, उखुका खोस्टा, धान-गहुँको भुस, ब्रिकेट जस्ता अवशेषको प्रयोगबाट पनि १०/१५ मेगावाट विद्युत् उत्पादन हुन सक्ने सम्भावना रहेकोले यस्ता काममा निजी क्षेत्रलाई नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्न आव्हान गरी सरकारले केही आर्थिक सहयोगसमेत उपलब्ध गराउने छ ।

(च) काठमाडौं उपत्यकाका केही स्थानमा प्राकृतिक ग्यासको पहिचान गरिएको छ । यसको उपयोगबाट वर्तमान ऊर्जा समस्या समाधानमा सहयोग पुग्ने देखिन्छ । हालको उपलब्ध प्रारम्भिक सूचनानुसार करिब एक वर्षभित्र २० मेगावाट बराबरको खाना पकाउने ग्यासलाई उपयोगमा ल्याउन सकिने बुझिएकोले यसको दोहनमा विशेष पहल गरिनेछ ।

(छ) नेपालमा विद्युतको अभाव हुन नदिन भारतबाट विद्युत् खरिद गरी आपूर्ति गर्ने कार्यमा पनि तदारुकता अपनाइनेछ । यसका लागि नेपाल भारतबीच ४०० केभी प्रशारण लाईनहरू प्राथमिकताका साथ निर्माण गरिनेछ ।

सम्माननीय सभामुख महोदय,

११) कुनै पनि सरकारी दृष्टिकोण र कार्यक्रमलाई मुर्त रूप दिन आर्थिक स्रोतको पूर्ण प्रत्याभूति हुनुपर्छ भन्ने मेरो मान्यता छ । साथै, माननीय सभासदहरूज्यूलाई पनि मैले माथि प्रस्तुत गरेका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न कसरी स्रोत जुटाइनेछ भन्ने जान्न उत्सुकता बढेको हुनुपर्दछ । यसर्थ, अब म यस सम्मानित सदन समक्ष ऊर्जा संकट निवारणका निमित्त आर्थिक स्रोतको कसरी जगेर्ना गरिनेछ भन्ने सरकारको दृष्टिकोण प्रस्तुत गर्न चाहन्छु ।

(क) ऊर्जाको क्षेत्रमा बजेटको कमी हुन नदिन चालू वर्षको बाँकी रहेको अवधिमा सम्पन्न हुन सक्ने कामका लागि अर्थ मन्त्रालयबाट थप रु. ५ अर्बसम्म उपलब्ध गराइनेछ । यसैगरी, कर्मचारी संचयकोष, नेपाल टेलिकम, राष्ट्रिय विमा संस्थान र नागरिक लगानी कोष जस्ता निकायबाट यसै वर्ष कम्तिमा रु. १५ अर्बसम्मको ऋण उपलब्ध गराइनेछ । यस्तो थप निकासा र ऋण प्रवाह अधिकारसम्पन्न आयोगको सिफारिसमा गरिनेछ

- (ख) प्रत्येक आर्थिक वर्षको अन्त्यमा खर्च नभएर वचत हुने सरकारी बजेटलाई छुट्टै 'ऊर्जा कोष' खडा गरी जम्मा गर्ने र खर्च गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- (ग) वाणिज्य बैंकहरूले आफूले प्रवाह गर्ने कूल ऋणको तीन प्रतिशत अति विपन्न क्षेत्रमा छुट्याए जस्तै अतिरिक्त दुई प्रतिशत जलविद्युत्मा ऋण प्रवाह गर्नुपर्ने गरी नेपाल राष्ट्र बैंकले उपयुक्त नीति जारी गर्नेछ ।
- (घ) सामुदायिक शिक्षण संस्था, वन उपभोक्ता समूह, सामुदायिक संस्था र स्थानीय निकायहरू - जिल्ला विकास समिति, नगरपालिका र गाउँ विकास समितिले ३ मेगावाटसम्मको जलविद्युत् उत्पादन गर्न पहल गरेमा सरकारले ५० प्रतिशतसम्म अनुदान उपलब्ध गराउनेछ । साथै, गाउँ विकास समितिमा रहेका सहकारीले १ मेगावाटभन्दा घटीको जलविद्युत् उत्पादन गर्ने भएमा सरकारले निर्माण लागतको ७५ प्रतिशत अनुदान उपलब्ध गराउने छ । यसका निमित्त चालू आर्थिक वर्षमा विनियोजित लघुजलविद्युत् आयोजनातर्फको रु. १ अर्बमा सत् प्रतिशत रकम थप गरी रु. २ अर्बको कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

सम्माननीय सभामुख महोदय,

- १२) नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ ले सरकारी, सहकारी र निजी क्षेत्र सहभागी हुने गरी तीन खम्बे अर्थनीति अवलम्बन गरे अनुरूप निजी क्षेत्रले मुलुकको अर्थतन्त्र निर्माणमा निर्वाह गरेको भूमिका प्रशंसनीय

रहिआएको छ । यसै सन्दर्भमा जलविद्युत्को क्षेत्रमा निजी क्षेत्रबाट बढी नै लगानी हुने राज्य र आम नागरिकको विश्वास रहेता पनि आशानुरूप लगानी आउन नसकेको कुरा साँचो हो । यस स्थितिमा निजी क्षेत्रले लगानी ल्याएन भनेर नकारात्मक टिप्पणी गर्नुको सट्टा के कस्तो प्रतिकूल परिस्थितिले गर्दा लगानी भित्रिन नसकेको हो भनी बुझ्नु जरुरी छ । यसै परिप्रेक्ष्यमा मैले निजी क्षेत्रका मित्रहरूसँग गरेको छलफल र अन्तरक्रियाबाट प्राप्त गरेको सूचनाका आधारमा निजी क्षेत्रको लगानी आकर्षित गर्न नेपाल सरकारले निम्न लिखित रणनीति अवलम्बन गरी निजी क्षेत्रको मन जित्न चाहेको कुरा अभिव्यक्त गर्न चाहन्छु ।

(क) जलविद्युत् क्षेत्रमा आन्तरिक र वाह्य लगानीलाई आकर्षित गर्न यस ऊर्जा संकटकालभित्रै निर्माण प्रारम्भ गर्ने जलविद्युत् आयोजनाका लागि पहिलो दश वर्ष आयकरमा पूरै छुट दिइनेछ । त्यसपछिको पाँच वर्षका लागि आयकरमा ५० प्रतिशत छुट दिइनेछ । साथै, तोकिएको समयभन्दा एक वर्ष पूर्व नै निर्माण सम्पन्न गर्ने जलविद्युत् आयोजनालाई नेपाल सरकारका तर्फबाट सम्मान र पुरस्कार प्रदान गरिनेछ ।

(ख) साथै, यस अवधिमा निर्माण प्रारम्भ गर्ने जलविद्युत् आयोजनाहरूलाई सिमेन्ट र छड लगायतको खरिदमा मूल्य अभिवृद्धि कर वापत प्रतिमेगावाट रु. १० लाखको एकमुष्ठ अनुदान दिने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

(ग) हालको विद्युत् खरिद सम्झौता (पिपिए) दरलाई सरदर २० प्रतिशतले वृद्धि गरिनेछ । साथै, जलाशययुक्त आयोजनाको हकमा

वार्ताद्वारा सो भन्दा बढी पनि विद्युत् खरिद सम्भौता (पिपिए) दर तय गरिनेछ ।

यसरी, मैले उल्लेख गरेका सुविधाहरू हाल निर्माणाधिन जलविद्युत् आयोजनाहरूलाई पनि प्रदान गरी ती आयोजनाहरू छिटो सम्पन्न गर्न उत्प्रेरित गरिनेछ ।

(घ) निजी क्षेत्रले अन्तर्राष्ट्रिय जगतमा उपलब्ध रकमलाई नेपालमा भित्र्याई जलविद्युत्का क्षेत्रमा लगानी गर्न सक्ने भरपर्दो आधार प्रस्तुत गरेमा यस्तो रकम प्राप्तमा नेपाल सरकारले आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउने नीति लिने छ ।

(ङ) ऊर्जा उत्पादनमा निजी क्षेत्रलाई आफूले सक्दो अधिकतम् लगानी गर्न आव्हान गर्दै सरकारको तर्फबाट जलविद्युत् आयोजनाका लागि आवश्यक पर्ने सहूलियत दरको ऋण उपलब्ध गराउन पहल गरिनेछ ।

(च) नेपाल राष्ट्र बैंकले जलविद्युत् क्षेत्रमा प्रदान गर्ने पुनर्कर्जा सुविधालाई प्राथमिकता दिइनेछ ।

(छ) सौर्य ऊर्जासम्बन्धी काममा निजी क्षेत्रलाई थप प्रोत्साहन गर्ने हेतुले आवश्यक उपकरणहरू पैठारी गर्दा कुनै पनि सरकारी निकायको सिफारिस लिनु नपर्ने गरी प्रशासनिक भ्रणभ्रटको अन्त्य गरिएको छ ।

(ज) गैरआवाशीय नेपालीहरूलाई यस ऊर्जा संकटको अवधिमा जलविद्युत् क्षेत्रमा लगानी गर्न आव्हान गरिनेछ । यस सन्दर्भमा १०० मेगावाटभन्दा बढीको एउटा जलविद्युत् आयोजना

गैरआवासिय नेपालीले निर्माण गर्ने गरी आवश्यक व्यवस्था मिलाइने छ ।

सम्माननीय सभामुख महोदय,

१३) अब म नेपाल सरकारले गठन गर्ने अधिकारसम्पन्न आयोगले गर्ने कामकारवाहीका बारेमा केही कुरा प्रकाश पार्न चाहन्छु ।

(क) यस ऊर्जा संकटकालमा हाल सञ्चालनमा रहेका आयोजनाहरूलाई शिघ्र सम्पन्न गराउन विद्युत् उत्पादन गृह निर्माण कार्यको अनुगमन गर्ने, तत्कालै निर्माणमा जान इच्छा प्रकट गर्ने लगानीकर्तालाई अविलम्ब इजाजत पत्र जारी गर्ने र अनावश्यक रूपमा लामो समयदेखि इजाजत पत्र लिएर बसेकाहरूको इजाजत पत्र रद्द गर्ने लगायतको कार्य यस आयोगले पनि गर्नेछ ।

(ख) यस आयोगले पनि आन्तरिक र बाह्य लगानीकर्तालाई वार्ताका आधारमा ऊर्जा उत्पादनको अनुमति दिने, लगानीकर्ताबाट प्रस्तावित हुने विद्युत्को प्रति युनिट दर वार्ताबाट तय गर्ने र विद्युत् उत्पादनलगायतका कार्यमा बाधा अवरोध पुऱ्याउनेलाई पाँच वर्षसम्मको कैद सजायका लागि अदालत समक्ष पेश गर्ने गरी अनुसन्धान र तहकीकात गर्ने काम गर्ने छ ।

(ग) मुलुक विधिको शासनद्वारा सञ्चालित छ । यसर्थ, यस आयोगको गठन पनि कानुनी प्रक्रिया पूरा गरी गरिनेछ । यस प्रयोजनको लागि आयोगको गठन विधि, प्रस्तुत ऊर्जा संकटको समाधान सम्बन्धमा सरकारको धारणा र भावी कार्यक्रमलाई कार्यान्वयन गर्न र ऊर्जा

उत्पादनमा बाधक रहेका ऐनहरूको संशोधन गर्ने प्रयोजनका लागि आगामी सात दिनभित्र यस व्यवस्थापिक संसद्मा विधेयक प्रस्तुत गर्नेछु । यसै अवसरमा सम्माननीय सभामुखज्यूमार्फत सबै माननीय सभासद्यूहरूमा मुलुकमा विद्यमान ऊर्जा संकटप्रति सरकारले दर्शाएको गंभिर चासोलाई मनन गरी सरकारका तर्फबाट प्रस्तुत हुने यस्तो विधेयकलाई छिटो कार्यप्रक्रियाद्वारा पारित गरिदिनुहुन अग्रिम रूपमा अनुरोध गर्न चाहन्छु । यसरी, यस सम्मानित व्यवस्थापिका संसद्बाट उक्त विधेयक पारित भएको तीन दिनभित्र समाजमा उच्च नैतिक र उच्च क्षमताको पहिचान बनाएका व्यक्तिहरू सम्मिलित अधिकारसम्पन्न ऊर्जा संकट निवारण आयोग गठन गरिने कुरा पनि व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

(घ) मूलतः यस अधिकारसम्पन्न आयोगले जलविद्युत् आयोजना निर्माण गर्दा कुनै आयोजनामा वन क्षेत्र, वातावरण सम्बन्धी प्रभाव मूल्यांकन र जग्गा प्राप्त तथा पुनर्वास लगायतका कुनै पनि काम र समस्याको छिनोफानो एकद्वार पद्धतिद्वारा सम्पादन गर्नेछ । साथै, यस आयोगले कुनै क्षेत्र र वर्गका जनता र जलविद्युत् आयोजनाबीच उत्पन्न हुने अविश्वासको वातावरणलाई सहज र अनुकूल बनाउने छ ।

(ङ) यो अधिकारसम्पन्न आयोग मन्त्रिपरिषद्प्रति जिम्मेवार भई काममा खटिने छ । साथै, यस आयोगको कामलाई सहयोग पुर्याउन र अनुगमन गर्न सम्माननीय प्रधानमन्त्रीको अध्यक्षतामा अर्थमन्त्री र

ऊर्जामन्त्री रहेको एउटा उच्चस्तरीय अनुगमन संयन्त्र खडा गरिने छ ।

सम्माननीय सभामुख महोदय,

१४) नेपालमा ऊर्जा संकटको यो विकराल परिस्थिति पैदा हुनुमा कुन कुन निकाय र व्यक्ति दोषी छन् भनी खोजी गर्ने बेला हो जस्तो लागेको छैन । हो, खोलालाई भोलामा राख्ने प्रवृत्तिलाई नछिम्ली स्थितिमा सुधार नआउने कुरामा माननीय सभासदज्यूहरू पनि मेरा विचारसँग सहमत हुनुहुन्छ भन्ने कुरामा म विश्वस्त छु । यसर्थ, अब म इजाजत प्रणाली र विद्युत् खरिद सम्झौता (पिपिए) को दर निर्धारण गर्ने प्रक्रियालाई सरलीकृत गर्ने केही सरकारी नीतिहरू प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छु ।

(क) हाल इजाजत लिई वसेकाले मैले माथि प्रस्तुत गरे अनुसारको विधेयक संसद्बाट पारित भएको ५० दिनभित्र निर्माण कार्य प्रारम्भ गरेको आधिकारिक प्रमाणपत्र पेश गर्न नसके त्यस्ता इजाजत (जेनरेशन लाइसेन्स) स्वतः खारेज हुने व्यवस्था गरिनेछ । साथै, निर्धारित अवधिमा पनि सर्वेक्षण पूरा नगर्ने सर्वेक्षण अनुमतिपत्रहरू खारेज गरिनेछ ।

(ख) यसको निमित्त विद्युत् खरिद सम्झौता (पिपिए) नभएका इजाजतवालाहरूलाई अधिकार प्राप्त पदाधिकारीले १५ दिनभित्र पिपिए गर्ने वा इजाजत खारेज गर्ने मध्येको एउटा विकल्प दिनेछ ।

तर, इजाजत लिने वा विद्युत् खरिद सम्झौता (पिपिए) गरेर वसेकाहरूबीच काम गर्ने र नगर्नेलाई एउटै व्यवहार गर्नु न्यायोचित

नहन सकदछ । यसर्थ, कुनै लगानीकर्ताले सरकारलाई विश्वास तुल्याउने कारण दर्साइ बढीमा तीन महिनाको म्याद थप माग गरेमा अधिकारसम्पन्न आयोगको सिफारिसमा नेपाल सरकार मन्त्रपरिषद्ले यस्तो समयवाधि थप गरिदिन सक्नेछ ।

(ग) इजाजत लिने र विद्युत् खरिद सम्झौता (पिपिए) गर्ने कार्यलाई १/१ महिनाभन्दा बढी लगाइने छैन ।

(घ) जलविद्युत् आयोजनाको सर्वेक्षण अनुमति पत्र जारी गर्दा १ मेगावाट माथिका आयोजनाको हकमा प्रति मेगावाट रु. १० लाख राजस्व बुझाउनु पर्नेछ । हालसम्म इजाजत पत्र लिइसकेका वा विद्युत् खरिद सम्झौता

(पिपिए) गरेका फर्म वा व्यक्तिले मैले माथि प्रस्तुत गरे अनुसारको विधेयक संसद्बाट पारित भएको तीन महिनाभित्र नबुझाएमा त्यस्ता इजाजतपत्रहरू स्वतः खारेज हुनेछन् । तर, २५ मेगावाटसम्मका साना तथा मझौला जलविद्युत् आयोजनाहरूले उल्लेख्य कार्य प्रगतिका आधारमा यस्तो रकम बुझाउने थप तीन महिनाको अवधि माग गरेमा औचित्यका आधारमा नेपाल सरकार मन्त्रपरिषद्ले यस्तो अवधि थप गरिदिन सक्नेछ ।

(ङ) उत्पादन लाइसेन्स लिएपछि सो कम्पनीले विद्युत्को परीक्षण उत्पादन सुरु गरेको मितिदेखि व्यावसायिक उत्पादन सुरु नगरुन्जेलको दुई वर्षसम्म कम्तिमा ५१ प्रतिशत स्वयं लगानी शेयर अरूलाई बेचन बन्देज गरिएको छ ।

सम्माननीय सभामुख महोदय,

१५) अब म ऊर्जा संकट निवारणसम्बन्धी थप सरकारी कार्ययोजनाहरू प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छु ।

(क) कुनै पनि जलविद्युत् उत्पादन आयोजनामा स्थानीय जनताले १० प्रतिशतसम्म शेयर खरिद गर्न सक्ने गरी सुनिश्चित गरिनेछ । साथै, जलविद्युत् योजनाको आकार हेरी उक्त आयोजनाले स्थानीय जनताको सुविधाको लागि विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी, सडक, खेल मैदान, उद्यान जस्ता सार्वजनिक पूर्वाधारमा सघाउ पुऱ्याउन प्रोत्साहित गरिने छ ।

(ख) नेपाल सरकारले सबै जलविद्युत् आयोजनाको सुरक्षाको जिम्मेवारी लिनेछ । साथै, विदेशी लगानीकर्ताहरूको जीउधनको सुरक्षा र निजको अधिकारको संरक्षण गर्ने कार्यमा सरकारका तर्फबाट आवश्यक सहयोग पुऱ्याइनेछ । यसका लागि हरेक विद्युत् उत्पादन क्षेत्रमा सेना वा सशस्त्र प्रहरी बललाई सुरक्षार्थ तैनाथ गरिनेछ ।

(ग) ऊर्जा क्षेत्रसँग सम्बन्धित सार्वजनिक पदमा बहाल रहेका वखत विद्युत् उत्पादन अनुमति पत्र लिई पदको दुरुपयोग गरेको प्रमाणित भएमा त्यस्ता राजनीतिकर्मी, राजनैतिक नियुक्ति पाएका व्यक्ति, सरकारी कर्मचारी र ऊर्जा उत्पादन गर्ने निकायसँग सम्बन्धित सञ्चालक समितिका सदस्य र कर्मचारीलाई प्रचलित कानुन बमोजिम कारवाही गर्ने र थप दण्डात्मक कारवाही गर्ने कानुनी व्यवस्था गरिनेछ ।

- (घ) ऊर्जा संकटको वर्तमान स्थितिलाई मध्येनजर राखी कसैलाई पनि विशेष सुविधामा विद्युत् आपूर्ति गरिने छैन । साथै, नेपाल विद्युत प्राधिकरणका कर्मचारीहरूलाई हाल दिई आएको निःशुल्क विद्युत सेवा खारेज गरिने छ । यसैगरी, विद्युत् वक्यौता तिर्न बाँकी व्यक्ति वा निकायहरूलाई त्यस्तो वक्यौता रकम तिर्न १५ दिनको समयावधि दिइने छ । अटेरी गरी विद्युत् महसुल नबुझाएमा मौका दिएको अवधिपछि विद्युत् सेवा आपूर्ति कटौती गरिनेछ ।
- (ङ) विद्युत्को उत्पादन र वितरण गर्ने निकायको काम गरी आएको नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको संरचनात्मक ढाँचामा पुनर्संरचना गरी चुस्त र दुरुस्त ढंगले काम गर्न सक्ने तुल्याइनेछ । साथै, विद्युत् प्रसारण लाईनसम्बन्धी काम गर्ने छुट्टै संस्था खडा गरिनेछ र सो संस्थाले अन्तरदेशिय प्रसारण लाइनको निर्माण र पूर्व पश्चिम तथा उत्तर दक्षिण नदी प्रणालीमा आधारित प्रसारण लाईनको निर्माण गर्नेछ । यसबाट जुनसुकै क्षेत्रमा विद्युत् उत्पादन भए पनि राष्ट्रिय ग्रिडमा समावेश गर्न सकिने स्थितिमा पुऱ्याइनेछ ।
- (च) अधिकारसम्पन्न ऊर्जा संकट निवारण आयोग गठन गरिने हुँदा हाल मौजुदा रहेको विद्युत् महसुल निर्धारण आयोगलाई विघटन गरेको जानकारी गराउन चाहन्छु ।
- (छ) आधुनिक प्रविधियुक्त सर्भेक्षणद्वारा नेपालमा उपलब्ध जलस्रोतबाट आर्थिक तथा व्यापारिक हिसावले उत्पादन गर्न सम्भव हुने जलविद्युत् क्षमताको पहिचान एवं एकीन गर्ने कार्य आगामी एक वर्षभित्र सम्पन्न गरिनेछ । यस काममा मित्रराष्ट्र र विश्व बैंक तथा

एशियाली विकास बैंक लगायत अन्य दातृ समुदायको सहयोग जुटाइने छ ।

- (ज) यसरी मैले माथि व्यक्त गरेका ऊर्जा संकट निवारण गर्ने उपायका अतिरिक्त अधिकारसम्पन्न आयोगले थप उपायहरू पहिचान गरी कार्यान्वयन गर्नेछ ।

सम्माननीय सभामुख महोदय,

- १६) मैले माथि प्रस्तुत गरेको ऊर्जा संकट निवारण कार्ययोजनाको कार्यान्वयनबाट निम्न उपलब्धि हासिल हुनेछ ।
- (क) २०६८ फागुनमा लोडसेडिङ घण्टा २०६७ फागुनको तुलनामा कम्तिमा ४ घण्टाले कम हुनेछ ।
- (ख) २०६९ फागुनमा प्रतिदिन लोडसेडिङ केवल २ घण्टामात्र हुनेछ ।
- (ग) २०७१ को अन्त्य र २०७२ को सुरुसम्ममा नेपालमा कम्तिमा २ हजार ५ सय मेगावाट विद्युत् उत्पादन भई मुलुकबाट लोडसेडिङ पूर्ण रूपमा हट्ने छ ।
- (घ) २०७५ सालको अन्त्यसम्ममा नेपालमा जडित विद्युत् उत्पादन क्षमता कम्तिमा ५ हजार मेगावाट पुग्नेछ ।
- (ङ) यसरी जलविद्युत् उत्पादन गर्ने अनुकूल परिस्थिति सिर्जना भएपछि निजी क्षेत्रसमेतको पहलमा थप विद्युत् उत्पादन हुँदै जाने क्रमले तीव्रता लिनेछ र आगामी केही वर्षभित्रै नेपालमा आर्थिक रूपले सम्भाव्य रहेको ४० हजार मेगावाट भन्दा बढी जलविद्युत् उत्पादनले सुनिश्चितता हासिल गर्ने छ ।

सम्माननीय सभामुख महोदय,

१७) सम्माननीय सभामुख महोदयको अनुमतिले आज मैले मुलुकमा विद्यमान विभिन्न समस्यामध्येको ऊर्जा संकट समाधान गर्ने सरकारको धारण र भावी कार्यक्रम प्रस्तुत गर्ने मौका पाएकोमा गौरवान्वित महसुस गरेको छु । माननीय सभासद्यूहरूले पनि मेरो कुरालाई गंभिरतापूर्वक लिनु भएको महसुस गरेको छु ।

१८) अन्त्यमा, वर्तमान सरकार हालको ऊर्जा संकटले आमनागरिक, उद्योग, व्यापार, शैक्षिक तथा स्वास्थ्यसंस्था लगायतका सामाजिक तथा आर्थिक जीवनका अन्य विभिन्न पक्षमा पुग्न गएको प्रतिकूल असरप्रति अत्यन्त संवेदनशील छ । यसर्थ, सरकारले आफ्नो जिम्मेवारी र कर्तव्य सम्भरेर संकट निवारण गर्ने अनेकौ उपाय लागू गर्ने कार्यक्रम बनाएको छ । यस स्थितिमा आम सर्वसाधारणले सरकारको कदमप्रति सहयोग गरिदिन, केही समयका लागि धैर्य गरिदिन र यस कठिन घडीमा विद्युतको उपयोग गर्दा मितव्ययी हुन समेत हार्दिक अपिल गर्दछु । साथै, सरकारबाट गठन गरिने आयोगको काममा पूर्ण सहयोग गरिदिन र यस ऊर्जा संकटकालमा युद्धस्तरमा विद्युत् उत्पादन गृह निर्माण, पहुँच सडक लगायतका अन्य निर्माण, प्रशारण लाईन, विद्युत् स्टेशन निर्माणलगायतका काममा कुनै किसिमको बाधा विरोध नगरी पूर्ण सहयोग गरिदिनु हुन समेत यसै सम्मानित सदनमार्फत सरकारका तर्फबाट सर्वसाधारण सबैमा अपिल गर्दछु ।

धन्यवाद !